

Amazone-volken en kerk als bondgenoten

'Querida Amazonia' (Geliefd Amazonegebied) heet de brief die Paus Franciscus in februari publiceerde als reflectie op de Pan-Amazone-synode van oktober 2019 in het Vaticaan. Inheemse volken zien de rooms-katholieke kerk als bondgenoot voor een duurzaam leven. 'Het geliefde Amazonegebied staat voor de wereld in al zijn pracht, zijn drama en zijn mysterie.'

C. Cornell Evers

Drie weken lang spraken bisschoppen, religieuzen en maatschappelijke leiders uit negen kerkprovincies in het Amazonegebied met elkaar. Ook anderen participeerden, onder wie klimaatwetenschappers en de

'De strijd van inheemse volken in de Amazone, is ook onze strijd geworden'

oprichter van de Slow Food beweging Carlo Petrini. Het thema was 'Amazonia: nieuwe wegen voor de kerk en voor een integrale ecologie' met een focus op sociale rechtvaardigheid, de situatie van de inheemse volken en de klimaatverandering door ontbossing.

Mensenrechten

Ter voorbereiding waren overal in het Amazonegebied bijeenkomsten. Ongeveer tachtigduizend mensen droegen in een tweejarig luisterproces bij aan het werkdocument van de synode. Daarbij vervulde het netwerk REPAM een sleutelrol. Uitgangspunt was de encycliek *Laudato Si*, 'Wees Geprezen', uit 2015 van paus Franciscus, waarover de Braziliaanse bevrijdingstheoloog Leonardo Boff zegt: 'De Paus verdedigt een integrale ecologie, die het milieu, het sociale, het politieke, het cultu-

rele, het alledaagse en het spirituele omvat.'

João Gutemberg, bekend als broeder Marista, was voor REPAM betrokken bij de voorbereidingen. Ik sprak hem voorafgaand aan de synode in de Braziliaanse Amazonestad Manaus over de rol van REPAM als verbindend netwerk en over de thema's die tijdens de synode aan bod kwamen zoals mensenrechten en de kwetsbare positie van de inheemse gemeenschappen en bevolkingsgroepen. Gutemberg noemde ook de vorming en ontwikkeling van pastorale begeleidingsmethoden vanuit een Amazoneperspectief. 'Het is belangrijk dat het perspectief van mensen in de Amazone leidend is en dat hun cultuur en toekomstperspectief centraal staat.'

Een ander thema is sociale rechtvaardigheid. Dit staat volgens Gutemberg voor duurzame manieren van leven, in lijn met de agro-ecologie en respect voor lokale middelen van bestaan die de omgeving niet verwoesten. Dit stelt mensen en gemeenschappen in staat om in hun eigen cultuur te leven en met zorg voor het milieu.

Ecologische bekering

'Onze bisschoppen leven eenvoudig, zoals de mensen die zij bezoeken', legde Gutemberg uit. 'Ze zijn *down to earth*. Ik geloof daar in. Denk aan de kosmische eucharistie en het thema van de ecologische bekering. Bekeer je naar de planeet, bekeer je naar het huis, zoals Christus werd geïncarneerd in het huis. Het een centraal thema van de encycliek 'Laudato Si'. Ren niet weg uit het huis van de wereld, maar ga het binnen, omdat

dit het Huis van God is en het heiligdom van ons leven. Wanneer het huis wordt bedreigd, zorg er dan voor.'

De Verenigde Naties brachten eerder een rapport uit, met daarin de voorstelling dat een miljoen planten en dieren de komende decennia kunnen uitsterven. Voor een belangrijk deel gebeurt dat in de Amazone. Samen met het klimaatrapport van het IPCC is dit een dringende oproep: we staan voor een existentiële dreiging die we zelf hebben veroorzaakt.

De toekomst van de Amazone is direct verbonden is met de toekomst van onze planeet. Zo absorbeert het Amazone-regenwoud meer koolstofdioxide (CO₂) dan welke andere plek op aarde en zijn de bomen een belangrijke factor in de regenhuishouding, daar en elders in de wereld. Het is onmogelijk de klimaatverandering tegen te gaan of de uitstervingscrisis te stoppen zonder de Amazone te beschermen.

Een deel van het VN-rapport gaat over de inheemse volken. Het rapport toont aan dat gebieden onder inheems beheer het veel beter doen dan gebieden waar de inheemse territoriale rechten niet worden gerespecteerd, zoals in de Amazone dreigt. Dit maakt duidelijk dat het handhaven van inheemse landrechten niet alleen een kwestie is van moreel juist handelen, maar ook een effectieve manier is om te zorgen dat vitale ecosystemen behouden blijven. Daarmee is de strijd van inheemse volken in de Amazone, ook onze strijd geworden.

Martelaren voor de Amazone

Ik was in Rome en sprak daar met deelnemers van de synode en woonde vieringen bij ter herinnering aan de martelaren voor de Amazone, mensen die om hun overtuigingen en strijd voor sociale rechtvaardigheid en het milieu zijn vermoord, zoals rubbertapper en vakbondsleider Chico Mendes. En de op 12 februari 2005, precies vijftien jaar voor 'Querida Amazonia',

vermoorde zuster Dorothy Stang. Transformatie is een woord dat in de rooms-katholieke kerken in het Amazonegebied vaak wordt gebruikt. Het kwam terug bij de presentatie van het slotdocument van de synode. Bekering als verandering om nieuwe wegen te kunnen gaan. Een tweede woord: respect, intercultureel respect. 'Wij zijn niet de norm', aldus paus Franciscus. De ander is anders en verdient respect. En: 'Traditie is niet een museumstuk, maar een bron voor de toekomst.' Na Rome reisde ik naar Assisi. Daar bezocht ik een klein Amazonemuseum. Daar zag ik niet alleen een prachtige expositie over de Ticuna, een Amazonevolk dat ik diverse keren bezocht, maar ook was er uitleg over de geschiedenis van de kerk in het gebied. Kapucijn Fra Bernardino zegt dat haar vertegenwoordigers als veroveraars kwamen. Zij zijn medeverantwoordelijk voor de pijn en het verdriet van de inheemse volken door de bloedige

veroveringen. Inmiddels hebben de religieuze mannen en vrouwen geleerd om met de inheemse bevolking samen te leven. Ze zijn broeders geworden in de strijd voor een menswaardige toekomst.

Dromen

'Wij kwamen naar Rome met onze kleuren, onze dromen,' zo zeiden de inheemse deelnemers aan de synode in oktober 2019. 'Een schreeuw om leven vanuit de Amazone,' zo zei een kardinaal. Paus Franciscus deelt de dromen van de Amazonebewoners. 'Het geliefde Amazonegebied staat voor de wereld in al zijn pracht, zijn drama en zijn mysterie,' zo begon hij zijn reflectie op het slotdocument van de Amazonesynode.

Zoals Jozef in het oudtestamentische verhaal, legt paus Franciscus de toekomst van de Amazone uit in dromen. Er is een sociale droom waarin de kerk naast de armen en

onderdrukten staat en het Amazonegebied een plaats van dialoog wordt. In de culturele droom draagt men zorg voor de Amazone met een voorkeur voor interculturele ontmoetingen. De ecologische droom combineert inzet voor het milieu met de inzet voor mensen en zet in op duurzame ontwikkeling. De laatste droom gaat over een kerk met een Amazonegezicht. Ik citeer João Gutemberg, in zijn reactie op 'Querida Amazonia': 'Met de Amazone omgaan als Querida, als Geliefde, is goed voor je kennis, zorg en toewijding. Uit de titel blijkt de waardering voor dit gebied en zijn mensen. Wie van iets houdt, zorgt ervoor!'

De auteur is ex-muziekjournalist en ruilde in de jaren negentig de redactiestoel bij muziekblad OOR in voor een hangmat in de Amazone. Zie ook: <http://www.banzeiro.greenarkpress.com>.

Samenzijn in de aanloop naar de Amazone-synode. Foto: C. Cornell Evers.

Amazone is nauw verbonden met toekomst van de aarde.

